

PERSONALITY OF THE HOOLIGAN IN BULGARIA

Ivaylo Ivanov, PhD student

Department of Criminal Law Sciences and Security,

Law Faculty

“Angel Kanchev” University of Ruse

Tel.: 0876668805

E-mail: imivanov@uni-ruse.bg

***Abstract:** The problem of hooliganism over the last few years has turned into a tremendous issue for the society. Hooliganism is one of the most common crimes against order and public peace. Violence, aggression, and misbehavior make deeper roots in our society, and a sense of anxiety is created in the citizens as a result of the growing trend of hooliganism. This requires that the person of the perpetrator, who is the perpetrator of this type of criminal act, be investigated. The present work aims at the study of the main types of social characteristics of the perpetrators of hooliganism acts according to crime data in the Republic of Bulgaria.*

***Keywords:** Hooliganism, Order and public peace, Violence, Aggression, Republic of Bulgaria.*

Проблемът за личността на престъпника е един от основните, с които науката криминология се занимава, наред с проблема за престъпността и превенцията ѝ. Интересът към него е доста отдавна, като възниква и се развива едновременно с човешкото познание. Престъпниците – извършители на престъпления, осъдените лица не са обединени от национални, етнически или други социални признаци. Историко-сравнителният криминологически анализ показва, че в нито една държава (или общество), те не са образували своя нация, народност или друга обществена група, макар да се характеризират с черти и признаци, които ги представят като особен социален тип. Те са част от обществото – субекти на обществени отношения и обект на социално въздействие. Всяко общество в зависимост от степента на развитието си има определен социален тип извършители на престъпления. В рамките на държавата този социален тип се променя в хода на историческото развитие. По този начин например в края на Х век се формира типа на извършителя при организираната престъпност.

Съвременната криминология възприема личността на престъпника като социален феномен, т.е. социалното качество е главното, което характеризира всяка личност. Тя изучава проблема за личността на престъпника на различни равнища – като общо (събирателно) понятие, по видове престъпност и като конкретна личност.

Личността на престъпника като криминологическа категория позволява чрез изследване и изучаване да се разкрият вътрешните закономерности, както и външните взаимодействия на извършителите на престъпления, да се разгледа личността на престъпника на общосоциологическо равнище и да се проследят измененията през различните периоди. Всичко това може да се реализира само на базата на криминологически изследвания, да се направят прогнози като част от тях за тенденциите и характеристиките, както на престъпността, така и на индивидуалното престъпно поведение. Тук стигаме до извода, че за да изследваме личността на престъпника няма да бъдат достатъчни само криминологични теоретични основи, а ще е необходимо да се използва инструментариума на приложната криминология. По този начин, чрез единството на теоретичните основи и приложната криминология, ще се достигне до знание, което в най-пълна степен ще отразява същностните характеристики на изследвания проблем – личността на престъпника, след което могат да се планират конкретни мерки и действия за превенция и контрол на престъпността. Освен това

криминологическото изучаване на личността на престъпника винаги е в ретроспективен план като резултатите от него са насочени в перспектива.

1. Личността на престъпника като криминологическа категория

Формирането на личността на престъпника е (малко или много) продължителен процес, който се предопределя от наличието на деформирано нравствено и правно съзнание на личността, което определя в значителна степен престъпното ѝ поведение. Антисоциалната насоченост на личността на престъпника, нейното съдържание, интензитет и проявни форми са различни при всеки конкретен извършител. В този смисъл тезата за родения престъпник е невярна. Само конфликт с обществените норми, изразен с общественоопасно, противоправно, виновно и наказуемо деяние, може да отнесе дадено лице в категорията на престъпниците (при това с влязла в сила осъдителна присъда). Единствено на тази основа криминологията третира проблемите за личността на престъпника.

Изучаването на личността на престъпника е сложно изследване, на основните видове социални характеристики, които са структурообразуващите елементи на „особената“ личност. Разнообразни са схемите, които се предлагат, когато става въпрос за проблема за личността на престъпника. Общото в тях са социалните признаци на личността – демографски, психологически, нравствени, наказателноправни и др.

Социално-демографската характеристика на личността на престъпника предоставя богата емпирична информация за социалния статус на лицето, чрез социално-демографските признаци – пол, възраст, семейно и социално положение, образование, професия, трудова заетост и др. Посредством тези признаци се установява криминалната активност на различните социални слоеве. Отдавна е доказано влиянието на бедността, безработицата, рязката имуществена поляризация при престъпни прояви (предимно при користната престъпност) на представители от съответни прослойки. Известна е също така по-високата криминална активност на мъжете в сравнение с жените, на младите от възрастните, на необразованите от хората с по-високо образование, професионални и културни интереси. Цялата тази информация обаче, сама по себе си не предопределя престъпни прояви.

Поначало криминалната активност на личността кореспондира с определени деформации в социалните роли на лицето. Отличният ученик, добрия и грижовен родител, уважаваният професионалист, съвестният гражданин с чувство на отговорност по-рядко са извършители на престъпления от безделника, пианицата, отчуждения от семейството или обществото и т.н. Все пак не е изключено отличника в класа да бъде член на престъпна група, грижовния родител да участва в присвоителна дейност и т.н.

Чрез анализ на психологическата характеристика на личността на престъпника в емоционалната, волевата и интелектуалната сфера, могат се направят изводи за мотивацията на индивидуалното престъпно поведение, за целите на престъплението и др.

Социално-нравствената характеристика е също важен компонент в структурата на личността изобщо и в частност на личността на престъпника. Тя е преди всичко отношение, оценка към основните социални стойности и към самия себе си. При личността на престъпника нерядко се наблюдава намаляване или пълна загуба на изискванията за взаимно уважение, хуманизъм, зачитане и опазване на чуждото имущество и т.н. Промените се отдават на повече или по-малко изразени деформации в нравственото съзнание, а в същото време са израз на ниско или деформирано правосъзнание. Личността на престъпника се характеризира с такива отрицателни нравствени качества като малодушие, подлост, ниҳилизъм, цинично отношение към нравствените ценности в обществото и т.н. В личността на престъпника обаче винаги съществуват и положителни нравствени качества – точно върху тях се изгражда превъзпитанието му. Ресоциализацията е труден процес, зависещ от степента на нравствена деградация на личността и ефективността от правозащитната система.

Наказателноправната характеристика на личността на престъпника обхваща изучаването на осъдените (престъпници) по наказателноправни признаци като вида на

извършените престъпления, формата на вината, вида и размера на наложените наказания, съучастието, рецидива и т.н.

Множество са факторите, които влияят върху съзнателно действащия престъпник (такива криминогенни фактори на макро- и микросоциалната среда, съдействащи за изграждане на отрицателни нравствено-психологически особености на личността могат да бъдат близкото приятелско обкръжение, училището, семейството, колектива и др.), но въпреки това, те не формират с абсолютна предопределеност неговото поведение. Както при изграждането на личността му (т.н. минал период), така и при мотивирането на конкретния престъпен акт (актуален период) възможността за собствен избор не е отнета.

За пълнота на изложението е редно да се отбележи разликата между криминологическото понятие „личност на престъпника“ и наказателноправното понятие „субект на престъплението“. Личността на престъпника е понятие, което характеризира лицето извършило престъпление от социално-детерминистична гледна точка, докато субект на престъплението е неговата юридическа характеристика. Двете понятия не са идентични и отразяват двата основни подхода в борбата с престъпността – профилактичния (превенцията) и репресивния.

Според наличието, дълбочината, изразеността и устойчивостта на антисоциалната насоченост на личността на престъпника на равнище причини и условия за конкретния престъпен акт, типологията на престъпниците е най-съдържателна, тъй като се открояват психо-индивидуалните и нравствените особености на личността. В криминологическата теория съществуват различни типологизации според антисоциалната насоченост на личността на престъпника, но като че ли проф. Айдаров най-точно и съдържателно разделя престъпниците на три типа:

- Тип личност на престъпника с яркоизразена антисоциална насоченост. При този тип, авторите на престъпления са обикновено убийци, грабители, изнасилвачи и т. н., т.е. на най-тежките престъпления. Тези лица са с изключително негативно отношение всички ценности в обществото, към правовия ред и морала. Тяхното превъзпитание е дълъг и труден процес, целящ ликвидирането на тяхната антисоциална насоченост;

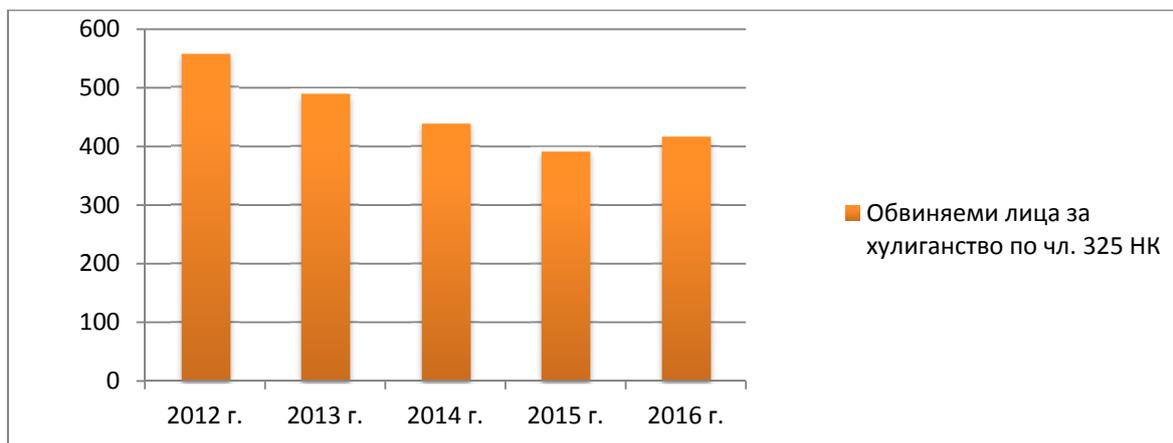
- Тип личност на престъпника със средна степен на изразеност на антисоциалната му насоченост. Това са неустойчивите личности в нравствените и правните си възгледи. Тяхната антисоциална насоченост е частична;

- Тип личност на престъпника със слаба степен на антисоциална насоченост. Към този тип спадат извършителите най-вече на прояви на небрежност и самонадеяност, т.е. извършват главно непредпазливи престъпления.

За съжаление независимо от многообразието на типологични схеми на личността на престъпника в криминологическата теория, както у нас така и в много други страни, нито една не намира приложение в наказателната политика на държавата и в политиката по превенция на престъпността.

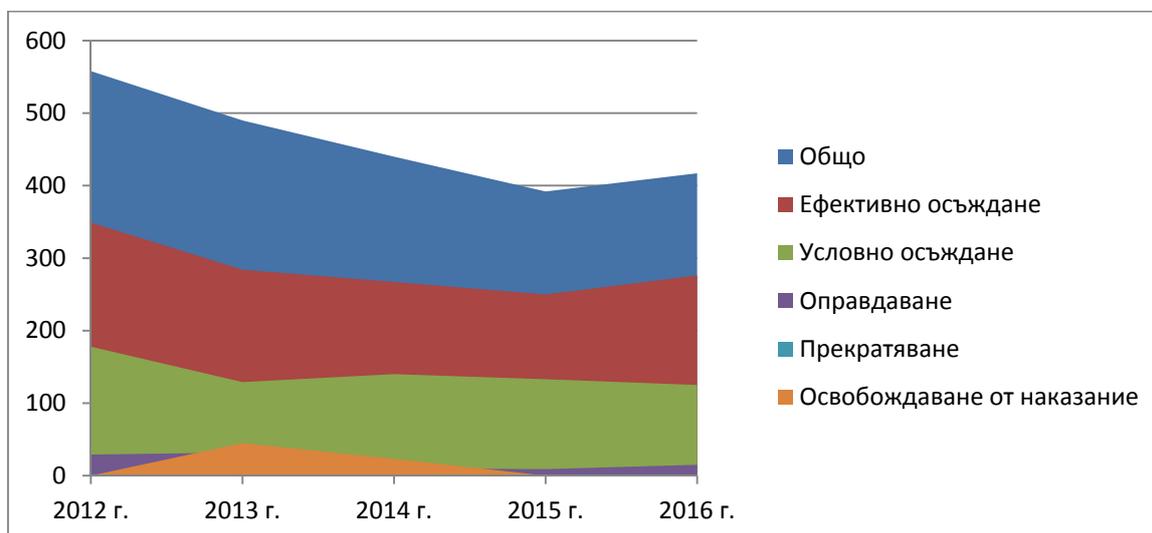
2. Личността на престъпника извършител на престъплението хулиганство

През 2016 г. обвиняеми лица за хулиганство по чл. 325 от НК са били общо 417, от тях 276 ефективно осъдени, 125 условно осъдени, 15 оправдани и едно лице е освободено от наказание. През 2012 г. броят на обвиняемите лица по чл. 325 от НК са били общо 558, от които 349 ефективно осъдени, 178 условно, 29 са оправдани. От тези данни (фиг. 1 и фиг. 2)

Фиг. 1. Обвиняеми лица по чл. 325 НК за периода 2012 -2016 г.

следва, че абсолютния брой обвиняеми лица за извършеното от тях хулиганство и осъдени затова, минимално намалява през периода. Дали обаче този факт се дължи на намаляване на извършването на хулиганство, предвид растящата вълна от агресия и насилие в обществото или се дължи на други причини.

Фиг. 2. Разпределение на обвиняемите лица по чл. 325 НК за периода 2012-2016 г.

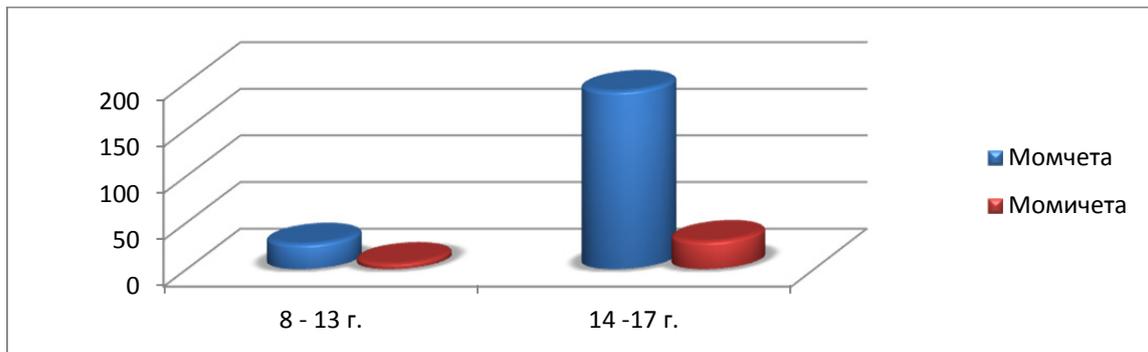
Без анализ на регистрираната и разследвана престъпност (т.е. само по данни за наказаната престъпност) не могат да се правят изводи за намаляване нивото на престъплението хулиганство. От друга страна, стоят явления като латентна престъпност, „полицейски филтри“ и т.н. Настоящата работа няма за цел да определя нивото на престъплението хулиганство, а да проследи и определи личността на престъпника извършител на този вид престъпления. За целта е използвана таблица 1, на която са представени данните за осъдени лица за извършеното от тях престъпление хулиганство по пол и възраст. Общо осъдените лица през 2016 г. за хулиганство са 401, от тях 378 са мъже и 23 са жени (в процентно отношение 94% мъже и 6% жени).

Таблица 1. Осъдени лица за хулиганство през 2016 г.

Пол	Възраст							Общо
	14-17 г.	18-24 г.	25-29 г.	30-39 г.	40-49 г.	50-59 г.	60 +	
Мъже	10	71	61	137	72	23	4	378
Жени	0	4	1	9	7	2	0	23

Въпреки че криминологията третира проблемите за личността на престъпника само в контекста на извършено престъпление, редно е проследяването на тенденциите на противообществените прояви на малолетните и непълнолетните изразяващи хулиганство, на чиято основа може да се изгради превантивната политика за справяне с проблема.

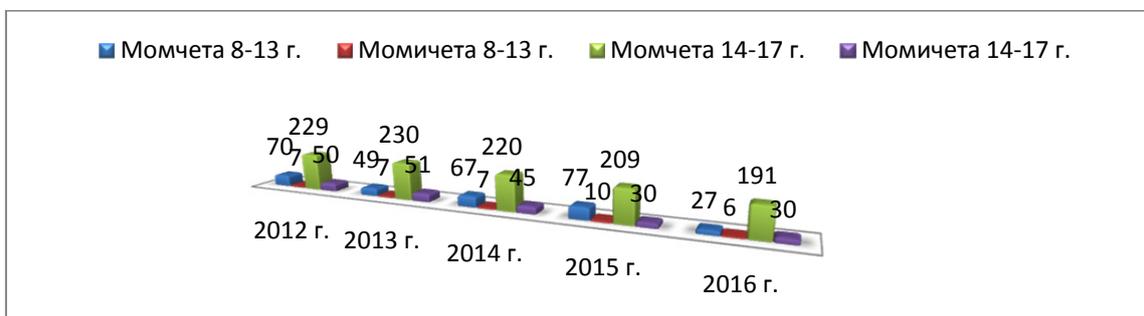
На Фиг. 4 е представено графичното изображение на абсолютния брой малолетни и непълнолетни лица преминали през детските педагогически стаи (ДПС) в страната през 2016 г. за извършени от тях хулигански прояви. Видно е, че дори при подрастващите, мъжката част от населението е по-активна при извършването на хулиганство. Тревожно е, че деца на възраст от 8-13 г. извършват подобни деяния (33, от които 27 момчета и 6 момичета).

Фиг. 4. Малолетни и непълнолетни лица преминали през ДПС през 2016 г. за хулигански прояви

При непълнолетните, абсолютният брой расте драстично спрямо малолетните – 221, от които 191 извършени от младежи и 30 от девойки, което говори за проблем в ценностната система на младото поколение. Необходими са спешни мерки за овладяването му.

Известно и безусловно е, че малолетните са наказателнонеотговорни, но техните общественоопасни деяния не остават без последици, както впрочем и наказателнонеотговорните непълнолетни. Спрямо тях се налагат възпитателни мерки по Закона за борба с противообществените прояви на малолетните и непълнолетните (ЗБППМН). През 2016 г. местните комисии за борба с противообществените прояви на малолетните и непълнолетните са наложили 164 възпитателни мерки на малолетни и непълнолетни (по чл. 13, ал. 1 от ЗБППМН), извършили противообществени прояви изразяващи непристойно и/или хулиганско поведение, и 418 възпитателни мерки на непълнолетни, извършили престъплението хулиганство, но освободени от наказателна отговорност по реда на чл. 61 от Наказателния кодекс.

Фиг. 5. Малолетни и непълнолетни лица преминали през ДПС за извършени хулигански прояви за периода 2012-2016 г.

На фиг. 5 е представена графика на малолетните и непълнолетни лица (с абсолютни числа), преминали през детските педагогически стаи за извършени от тях хулигански прояви за периода от 2012 г. до 2016 г. На нея ясно се откроява устойчивия дял (макар и с лек спад) на младежите от 14-17 г. извършили хулиганство, което говори, че проблема с агресията, насилието и хулиганщината сред подрастващото поколение не е овладян.

3. Изводи

1. Относително високи и устойчиви се оказват данните за малолетните и непълнолетни лица, извършили хулигански прояви за периода 2012 – 2016 г. Необходими са незабавни мерки за справянето с проблема сред подрастващото поколение.

2. През 2016 г. малолетните и непълнолетни лица, извършили противообществени прояви изразяващи хулиганско поведение са 254, но поради това, че са наказателно неотговорни спрямо тях са наложени възпитателни мерки по ЗБППМН. За сравнение през същата година осъдените наказателно отговорни лица за извършеното от тях хулиганство са 401, от които 10 непълнолетни лица, които са могли да разбират свойството и значението на деянието си и да ръководят постъпките си. Тези данни определят подрастващото поколение като основните извършители на хулигански прояви. След тях се нареждат извършителите от групата 30-39 г., следвани от младите пълнолетни.

3. За изследвания период (2012 -2016 г.) мъжете са основните извършители на този вид престъпления – 94%, а жените извършили хулиганство и наказани затова са само 6%.

4. Необходими са промени във възпитанието на младите хора. От една страна стои семейството, където се допуснати грешки от родителите във възпитателния процес, пренебрегвайки моралните норми на възпитание към своите деца, поради забързано ежедневие, прекомерна служебна заетост и големи материални амбиции. От другата страна е училището, където не се използват пълноценно известните възпитателни форми и методи при провеждане на учебния процес. Усилията трябва да бъдат насочени към изграждане на нравствени добродетели в семейството, в училище и не на последно място в обществото.

5. По данни на МОН, българските осмокласници са на последно място по гражданско образование и дейност на институциите. Учениците не са запознати, както със своите собствени права и задължения, така и с правомощията на институциите. Водещи при тях са nihilизмът и негативизмът към всички процеси протичащи в обществото, а нали точно гражданското образование е онази част от образователния процес, която е насочена към изграждане на социалната култура на учениците, даваща знание за ценностите, институциите и механизмите на демократичното общество.

6. Отличителна черта и характерна особеност на хулиганските прояви е тясната им връзка с други отрицателни обществени явления като пиянството например. Това логично поставя въпроса доколко ефективно се контролира продажбата на алкохол на малолетни и непълнолетни лица, предвид на това, че голяма част от извършителите на тези деяния са именно малолетни и непълнолетни.

REFERENCES

- Girginov, A. (2009). *Nakazatelno parvo na Republika Bulgaria. Obshta chast*. Sofia: Izdatelstvo "Sofi-R".
- Aydarov, Y. (2010). *Kriminologia*. Sofia: Izdatelstvo "Siela".
- Panev, B. (1993). *Kriminologia*. Burgas.
- Rakovski, K. (1993). *Prestapnostta. Neynite prichini i sredstvata za izkorenyavaneto i*. Varna: Izdatelska kashta "Tedina".
- Stankov, B. (2008). *Kriminologia. Teoretichni osnovi*. Varna: Izdatelstvo "Varnenski svoboden universitet".
- Stankov, B. (2007). *Kriminologia. Vidove prestapnost*. Varna: Izdatelstvo "Varnenski svoboden universitet".
- Shopova, P. (2015). *Osnovi na prilozhnata kriminologia*. Pleven: Izdatelstvo "Mediateh".
<http://www.nsi.bg/>